

בע"ה
שמחה, שכבה בוגרת
מתבוננים ובונים, שמחה פורצת גבולות
מפתח הלב מתוך אמונה, המינהל לחינוך דתי

11. שמחה פורצת גדר אך לא עוברת גבולות

מתבוננים ובונים

שכבה בוגרת

הרציונאל

"כשאדם אוכל ושותה ושמח ברגל, לא ימשך בין ובשחוק ובקלות ראש ויאמר שכל מי שיוסיף בזה ירבה במצות שמחה. שהשכרות והשחוק הרבה וקלות הראש - אינה שמחה אלא הוללות וסכלות, ולא נצטיינו על ההוללות והסכלות אלא על השמחה שיש בה עבודת יוצר הכול. שנאמר: "תחת אֲשֶׁר לא עֲבַדְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּשִׂמְחָה וּבְטוֹב לֵבָב" (דברים כ"ח, מ"ז). הא למדת שהעבודה בשמחה, ואי אפשר לעבוד את השם לא מתוך שחוק ולא מתוך קלות ראש ולא מתוך שכרות". (רמב"ם הלכות יום טוב פרק ו' הלכה י"ט).

בדברים אלו נתן הרמב"ם ביטוי למעלת השמחה כחלק הכרחי בעבודת ה' ולצדה הצורך להזהר מקלקולים העשויים להיווצר דווקא בעת שאנו מנסים להדבק במידה זו. בשיעור זה ננסה לצעוד בין שני הקטבים הללו - לזכור את רוממות השמחה אך גם לזהות את הסכנות והחששות האורבים לפתחנו בדמות "ההוללות והסכלות".

המטרות

- התלמידים יוכשרו לזהות סוגי שמחה שאינם ראויים.
- התלמידים ילמדו להתרחק מהשמחות הפסולות הללו.

מבנה השיעור

- פתיחה: בה"ב (מליאה)
- שלב א': שמחה פורצת גדר (מליאה)
- שלב ב': התקנון של אגודת הליצנים הרפואיים (מליאה)
- שלב ג': ספורה של עליזה (קבוצות)
- סיכום: בני עולם הבא (מליאה)

ההכנות הנדרשות

- יש לצלם את "תקנון האגודה הדתית לליצנות רפואית" (נספח 1) כמספר הקבוצות שנקבע בשלב ג'.
- יש לצלם את "סיפורה של עליזה" (נספח 2) כמספר הקבוצות.

מהלך השיעור

פתיחה: בה"ב (מליאה)

- נכתוב על הלוח את האותיות בה"ב.
- נשאל את התלמידים: מי מכיר את המושג או יודע מה פשר האותיות הללו?

בע"ה
שמחה, שכבה בוגרת
מתבוננים ובונים, שמחה פורצת גבולות
מפתח הלב מתוך אמונה, המינהל לחינוך דתי

- נאזין למספר תשובות ונסכם: תעניות בה"ב הן מנהג שבו צמים בתחילת חודש חשוון ובתחילת חודש אייר. ימי הצום הם ימי שני (ב') חמישי (ה') ושוב שני (ב') הראשונים של החודש.
- נשאל: האם משהו יודע או רוצה לשער מהו הטעם למנהג זה? נאפשר למספר תלמידים לענות.
- נסביר כי הטעם שקבעו תענית בימים אלה הוא בשל ימי המועד שקדמו להם: סוכות בתשרי ופסח בניסן. ימי המועד הם ימי משתה ושמחה ויש לחשוש שמא באו לידי הוללות ולידי עברה, לכן מתענים כדי לכפר על כך.
- נדגיש כי מכאן ניתן ללמוד שלמרות החשיבות הרבה שהתורה נתנה לשמחה והחובה שלנו להקפיד עליה דווקא בימים טובים אלו, חכמים הבינו כי היא גם עלולה להביא לטעויות וכישלונות ולכן תוקנו תעניות אלו.
- נשאל את התלמידים: האם יש לכם דוגמאות למקרים בהם דווקא מתוך השמחה קרו גם דברים לא טובים? נקשיב למספר סיפורים. נסביר כי הפעם השיעור יעסוק בצורך לדעת לשים לב ולהיזהר גם בעת שמחה.

שלב א': שמחה פורצת גדר (מליאה)

- נספר את הסיפור הבא הממחיש את הנושא בו נדון היום.

עליזה שכבה במיטתה בחדר 353 בבית החולים לילדים. רגלה המגובסת היתה תלויה באוויר וידה היתה מחוברת לצינור האינפוזיה. כל גופה כאב, אבל הכאב הגדול מכל היו הזיכרונות ששבו ופקדו אותה שוב ושוב.

רעש הגלגלים שהגיע מכיוון המסדרון הסיט את מבטה מהתקרה הלבנה אל עבר דלת החדר. עליזה ציפתה לראות את עגלת התרופות המתגלגלת במרץ אל תוך החדר, נדחפת על ידי אחות חמורת סבר שתשוב ותגער בה על כך שעליה לשתף פעולה עם הרופאים, להקפיד על נטילת התרופות ולאפשר לצוות הרפואי לטפל בה כנדרש בכדי לסייע בהחלמתה המהירה. היא ידעה שההתקדמות האיטית במצבה הרפואי היא תוצאה ישירה של חוסר שיתוף פעולה מצדה, אך פשוט לא היה איכפת לה.

אולם להפתעתה לתוך החדר לא נכנסה שום עגלת תרופות. במקומה פרץ אל החדר חד אופן ועליו מישהי שבמבט ראשון היתה עלולה להראות כרופאה הלבושה בחלוק לבן, אלא שפאת התלתלים הוורודים, האף האדום והאיפור הכבד לא הותירו מקום לטעות.

ברגע הראשון היא כמעט ופרצה בצחוק מגודל ההפתעה, אך עצרה בעצמה, נשכה את שפתיה ואמרה בקול כעוס: "נראה לי שהתבלבלת. הקרקס נמצא במגרש ממול. פה זה בית חולים."

"אוי, אני לא מאמינה! שוב התבלבלתי!" אמרה הליצנית. "זה תמיד קורה לי, פניה אחת לא נכונה וכבר אני במקום הלא נכון."

"ליצנית רפואית", חשבה עליזה לעצמה. "שלחו לי ליצנית רפואית בתקוה שהיא תצליח לגרום לי לעשות את מה שהרופאים מבקשים. כנראה שהם כבר ממש מיואשים ממני."

"איך יוצאים מכאן? איך יוצאים מכאן?" צווחה הליצנית בקול דקיק. "אני חייבת להגיע להופעה שלי בקרקס בזמן. המופע של רננית הליצנית לא יכול להתחיל באיחור."

"מצויק", רטנה עליזה. "צאי כבר ותני לי לנוח".
הליצנית מיהרה לעבר הדלת של ארון הקיר בו אוכסנו מצעים ומגבות. "להתראות!" היא צווחה לעבר הילדה המגובסת, פתחה את דלתות הארון וניסתה להכנס לתוכו, אלא שהחד אופן עליו רכבה נתקל במדפי הארון והיא נפלה אל הרצפה.
"התבלבלת", חייכה עליזה "זה ארון".
"אני לא מאמינה", מלמלה רננית והתרוממה כשהיא מתנוודדת מצד אל צד ומסתובבת סביב עצמה. "מי הל-י-צן הזה ששם ארון בכניסה לחדר?!!!"
זו היתה רק הפעם הראשונה שרננית הליצנית ביקרה את עליזה. ניסיונותיה של הילדה הפצועה להתאפק מלצחוק לא עמדו ברצף הפעלולים והבדיחות בהם הקיפה רננית את המטופלת הצעירה. במהרה הפכו הביקורים לדבר שעליזה הכי חיכתה לו במהלך התקופה שבה נשארה בבית החולים. בזכות המפגשים הללו היא הסכימה סוף-סוף לתת לרופאים ולאחיות לטפל בה כנדרש וכך תוך שבועיים מצאה את עצמה משתחררת הביתה.
רק עם שחרורה העיזה עליזה לתת לרננית חיבוק חם ולומר: "תודה, בזכותך אני משתחררת. את יודעת, נראה לי שיום אחד גם אני אהיה ליצנית רפואית. אני אלופה בלהצחיק".
זאת הפעם הראשונה שרננית נראתה פתאום רצינית. "אין כמו לשמח אחרים", היא אמרה. "יש בתורת החסידות משפט שאומר 'שמחה פורצת גדר'. בעזרת השמחה אפשר לפרוץ גדרות של ייאוש, עצבות, פחד ועוד הרבה דברים רעים אחרים".
עליזה השפילה את מבטה ואמרה בלחש: "זאת בדיוק הבעיה שבגללה הגעתי לפה. ה'גדר' שפרצתי בגלל השמחה".
"אינני יודעת למה את מתכוונת, עליזה, אף פעם לא סיפרת לי מדוע הגעת לבית החולים. אבל חשוב לזכור שגם לשמחה צריכים להיות גבולות שאסור לפרוץ. לפעמים כששמחים ומשמחים שוכחים את זה. לכן אצלנו ב'ושימחת' - הארגון לליצנים רפואיים, קבענו כללים מאוד ברורים בעניין. הנה, יש לי פה עותק. קחי לעצמך ותחשבי על העניין".

- נשאל את התלמידים: מהם לדעתכם הכללים שיופיעו בתקנון הארגון הדתי לליצנות רפואית? נאזין למספר תשובות ונכתוב אותן בקצרה על הלוח.

שלב ב': התקנון של אגודת הליצנים הרפואיים (מליאה)

- נאמר לתלמידים: כעת נקריא את תקנון האגודה הדתית לליצנים רפואיים ונבדוק אם צדקתם בתשובותיכם.
- נתחיל בקריאת ובהסברת סעיפי התקנון (נספח 1). ניתן לתלמידים אפשרות לציין האם הם הציעו כלל דומה ונבקש מהם להציע דוגמאות להמחשת כל סעיף.
- נסכם: גם בעת השמחה יש להקפיד ולשמור על גבולות שיסייעו לנו לשמור על קיום המצוות, על הבריאות, על כבוד הבריות ועל רכוש.

שלב ג': ספורה של עליזה (קבוצות)

בע"ה
שמחה, שכבה בוגרת
מתבוננים ובונים, שמחה פורצת גבולות
מפתח הלב מתוך אמונה, המינהל לחינוך דתי

- נבקש מהתלמידים לנחש מהו סיפורה של עליזה, בגללו נאלצה להתאשפז. נערוך סבב קצר לשמיעת הרעיונות של התלמידים.
- נתחלק למספר קבוצות (מומלץ כחמישה תלמידים בקבוצה אך לא מחייב).
- נחלק לכל קבוצה עותק מתקנון אגודת "ושימחת" (נספח 1) ואת "סיפורה של עליזה" (נספח 2), בו נמצאת התשובה מדוע הגיעה לבית החולים.
- נבקש מהתלמידים לקרוא את הסיפור ולזהות אירועים הסותרים את התקנון. ננחה לציין ליד אירועים אלו את הסעיף עליו עברו ולחשוב על דרך אחרת ונכונה יותר בה היה ניתן להתנהג במקרה זה.
- ניתן לתלמידים זמן למילוי המשימה.
- נערוך סבב בין הקבוצות. נאפשר כל פעם לקבוצה אחרת להסביר לגבי קטע אחר בסיפור מהן הטעויות שמצאו ולהעלות את הרעיונות עליהם חשבו לתיקון הסיפור.

סיכום: בני עולם הבא (מליאה)

- נאמר לתלמידים: לסיכום השיעור אנו רוצים לספר סיפור קצר המובא בגמרא במסכת תענית (דף כ"ב ע"א). סיפור זה ממחיש את חשיבותה ומעלתה של השמחה.
- נספר: רבי ברוקא הלך בשוק ולפתע נגלה אליו אליהו הנביא. פנה רבי ברוקא אל אליהו ושאל: "האם יש מישהו בשוק שהינו בן עולם הבא?". הראה לו אליהו אדם שעסק בסתר בהצלת אנשים מישראל מידי הגויים, תוך הסתכנות יום יומית. שאל רבי ברוקא: "האם ישנם בשוק אנשים נוספים שהינם בני עולם הבא?". ענה אליהו: "כרגע הגיעו לשוק שני אנשים כאלה". מיהר רבי ברוקא, ניגש לשני האנשים ושאלם: "במה זכיתם להיות בני עולם הבא?".
- נפנה לתלמידים את השאלה: במה לדעתכם עוסקים אותם שני אנשים?
- נאזין למספר תשובות ונספר את ההמשך:
- ענו לו שני האנשים: "בדחנים אנחנו. כשאנחנו רואים מישהו עצוב אנו מנסים להצחיקו ואיננו עוזבים אותו עד שיתעודד. דבר דומה אנו עושים כשמבחינים בשניים שרבים וכך מביאים לידי השלמה ביניהם".
- נדגיש את חשיבות מעלת האדם הדואג לשמח אחרים. על פי הסיפור שני האנשים שעסקו בלשמח אחרים זכו בזכות כך להיות בני עולם הבא!
- נזכיר כי למרות כל מה שהזכרנו - חכמים הבינו כי מידת השמחה עלולה להביא את האדם לטעות ולהיכשל, לכן תיקנו את מנהג תעניות בה"ב. עלינו להיזהר, להקפיד ולשמור על הגבולות הנכונים גם בעת שמחה.
- ניתן לצפות עם התלמידים בסרטונים העוסקים בליצנות רפואית מתוך אתר "שמחת הלב". חשוב לבדוק את ההתאמה לכיתתכם.

<http://www.simchat-halev.org.il>

נספח 1: "תקנון האגודה לליצנות רפואית"

"ושמחה"

האגודה לליצנות רפואית

תקנון האגודה

א. "מצוה גדולה להיות בשמחה תמיד". כפי שניתן להבין מפסוקי התנ"ך, דברי חז"ל וגדולי ישראל במהלך כל הדורות, השמחה היא מידה בעלת חשיבות רבה. ממחקרים מדעיים חדשניים עולה כי לשמחה יכולה להיות תרומה רבה בתהליך הריפוי של מחלות שונות ושל חולים מגילאים שונים. על כן אנו רואים זכות גדולה להיות ליצנים רפואיים ולתרום בכך לתהליך ההבראה של חולי ישראל.

ב. "וְנִשְׂמְרְתֶּם מְאֹד לְנַפְשֵׁיכֶם" (דברים ד', ט"ו). יש להקפיד על שמירת בריאותנו ובריאות הסובבים אותנו ולא לנהוג בצורה המסכנת את עצמנו או אותם.

ג. "מה ששנוא עליך לא תעשה לחברך" (תרגום מדברי הלל במסכת שבת דף ל"א ע"א). צחוק ושמחה אינם יכולים לבוא על חשבון הזולת. אין לבזות אנשים או לצער אותם בשביל לגרום שמחה לאחרים. וכבר לימד אותנו שלמה המלך בספר משלי שאפילו "בְּנֶפֶל אוֹיְבְּךָ אֵל תִּשְׁמַח" (כ"ד, י"ז).

ד. חז"ל במסכת שבת (דף ל' ע"ב) למדונו כי "אין השכינה שורה אלא מתוך שמחה של מצוה". חשוב להקפיד כי השמחה תהיה חלק מקיום המצוות ולא תהפוך חס ושלום לגורם המונע מאיתנו לקיים את מצוות התורה.

ה. "לא תִשְׁחִית" (דברים כ', י"ט). חשוב להקפיד על שמירת רכוש ולהימנע מהשחתה של ביגוד, אוכל או חפצים שונים.

סיפורה של עליזה

1. קראו את סיפורה של עליזה.
2. ציירו חייכן מעל הדברים שמבטאים שמחה בצורה נכונה.
3. זהו את ההתנהגויות הסותרות את תקנון האגודה לליצנות רפואית וכתבו מעליהם את מספר הסעיף המתאים מתוך התקנון.
4. חשבו בקבוצה והציעו דרך אחרת ונכונה יותר בה ניתן להתנהג במקרה זה.

עליזה כל כך התרגשה ממסיבת בר המצוה של רונאל אחיה הגדול, שהיא קמה עוד לפני שהשעון המעורר של אביה צלצל כדי להעיר אותו לתפילת שחרית.

היא הרגישה כיצד לבה פועם במהירות מרוב התרגשות. עליזה אהבה מאוד את אחיה הבכור ורצתה בכל לבה לתרום לשמחה המשפחתית. היא נזכרה ברשימה שהכינה לשם כך והזדרזה להוציא אותה מהמגירה.

"מה עוד נשאר לי לעשות?" הרהרה תוך שהיא בודקת את הרשימה. "המצגת כמעט מוכנה, הברכה עוד צריכה מעט עבודה. לגמור לארוז את שקית הממתקים שיזרקו לאחר דבר התורה שרונאל יישא בפני האורחים... ל..."

עליזה החליטה להתחיל לעבוד על הברכה שהיא החלה לכתוב. עדיין היו כמה דברים שהיא רצתה להוסיף. היא מיהרה להתיישב וכל-כך שקעה בכתיבה שלא שמה לב כיצד כל בני משפחת רונן כבר קמו והחלו מתארגנים לקראת היום המרגש. אפילו להתפלל היא שכחה מרוב שהיתה עסוקה בחיפוש אחר משפט שיתחרז עם "ולסיכום אחי היקר והאהוב..."

בשעה 11 היא כבר הרגישה כל כך "תקועה" שהחליטה להתייעץ עם צהלה, בת השכנים מהקומה העליונה וחברתה הטובה ביותר.

"יופי של ברכה!" אמרה צהלה בקול נלהב. "את כותבת נהדר, רק חבל שלא הכנסת קצת 'צחוקים', את יודעת משהו על זה שרונאל עד היום לא מצליח להרדם בלי מנורת לילה... מה דעתך על 'ולסיכום אחי היקר והמהמם, נאחל לך שמנורת לילה לא תצטרך בשביל להרדם'?"

"את בטוחה?" היססה עליזה, "אני פוחדת שרונאל עלול להעלב."

"די, אל תהיי כזאת כבדה," פסקה צהלה בקול נלהב. "צריך קצת 'קטעים' כדי שיהיה שמח!" הערב המרגש הגיע יותר מהר ממה שעליזה ובני משפחתה חשבו. האולם היה מקושט בטוב טעם, כיבוד טעים הוגש בשפע אל השולחנות וחבריו של רונאל שרו רקדו במלוא המרץ.

"איזה חברים נהדרים!" התמוגגה רננה, אמם של עליזה ורונאל בשעה שהתבוננה בבנים המקפצים. עליזה וצהלה עמדו בסמוך אליה והמתינו לשלב בו יקפצו החברים את חתן השמחה על גבי מפת שולחן.

"המפה הזאת נראית לי דקיקה מדי" הביעה עליזה את חששה.

"די, תפסיקי לדאוג", גערה בה חברתה. "יהיה בסדר. אי אפשר לשמוח באמת בלי הקפצת חתן בר המצוה 13 פעמים."

אולם המפה אכן התגלתה כבלתי מתאימה לעניין ולאחר ההקפצה השניה היא נקרעה. רק במזל הספיק אחד החברים לקלוט את רונאל לפני שזה יפגע ברצפה.

"בואי, נחזור לריקודים של הבנות", דחקה עליזה בצהלה.

"אני לא זזה מפה עד שבן דוד שלך לא עושה את הלהטוטים שלו. הנה זה מגיע... יפה, הוא מצליח להקפיץ 4 ביצים בבת אחת! אופס..."

המשך...

...סיפורה של עליזה

באותו רגע נפלה אחת הביצים והתרסקה על ראשו של בן הדוד הנבון. צהלה שלא יכלה להתאפק פרצה בצחוק מתגלגל שנשמע בברור למרות המוזיקה הרועמת. תוך כדי פרצי הצחוק היא אמרה: "אין כמו בר המצוה הזאת, כזאת שמחה לא ראיתי כבר שנים!"

כשהגיע רגע השיא, דבר התורה של רונאל - מיהרו עליזה וצהלה להתייצב בעמדה נוחה כדי שיוכלו לזרוק לעברו ממתקים בסיום דבריו. אמנם את עיקר הממתקים הן שמרו לקריאת התורה בשבת, אך כבר עתה החליטו להרעיף על רונאל מהמלאי שנקנה לכבוד האירוע.

"יופי, הבאת גם מרשמלו. הקטנים 'חולים' על זה."

"אני לא בטוחה שכדאי לזרוק גם אותם, אני חוששת שהם ימעכו", הרהרה עליזה בקול בתגובה להתלהבותה של צהלה.

"אז כמה מרשמלו ימעכו, יש מספיק. הנה הוא כבר מסיים... מוכנה?"

מטר הממתקים שנזרק על החתן הנבון הקפיץ ממקומותיהם את כל הילדים שרצו לאסוף את הסוכריות. לעומתם ממתקי המרשמלו המעוכים לא עשו חשק לאף אחד לאכול אותם והפכו מהר מאוד לכלי נשק במלחמת הממתקים שהתפתחה בין חבריו של רונאל, מלחמה שהסתיימה רק לאחר שעליזה הוזמנה לקרוא את ברכתה לאחיה.

עליזה קראה מהברכה בקול רועד, מעיפה מבט מדי פעם לאחיה המחייך. רק לקראת סיום הברכה הפך החיוך לפה פעור כשברקע נשמעו צחקוקים ממקומות שונים באולם.

עליזה התלבטה אם להתנצל בפני רונאל על התוספת שהכניסה בברכה אבל לא הספיקה לעשות זאת בגלל הזמר שקרא למוזמנים להצטרף לזימון ולברכת המזון, שמיד אחריהם יתחיל סבב ריקודים נוסף. חבריו של רונאל ברכו בחופזה ומיהרו לפתוח בסבב הריקודים החדש.

עליזה התכוונה להצטרף אל המעגלים אלא שאז שמעה את צהלה קוראת לה בקול נרגש: "וואו, את לא מאמינה איזה סולם מצאתי! הוא יהיה נפלא לתמונות הסיום של המסיבה. נעמיד את החברים של רונאל על שלבי הסולם והוא יעמוד בראשו".

צהלה גררה את עליזה לעבר חדר צדדי שהכניסה אליו היתה מוסתרת בוילון מהודר.

לחדר לא היתה שום דלת אך גדר מאולתרת מארבעה קרשים חסמה את הכניסה אליו ועליה הוצב שלט ברור "סכנה! אין כניסה, אזור בבניה". במרכז החדר ניצב סולם ענק שהגיע כמעט אל תקרת האולם הגבוהה.

"נראה לי קצת מסוכן", הססה עליזה. "תראי את השלט ואת הגדר החוסמת את הכניסה".

"עזבי", ביטלה צהלה את העניין בהינף יד. "סתם מגזימים. הרי שילמתם על השימוש באולם, כך שמוותר לכם. וחוף מזה - נעשה הכול כדי לשמח את רונאל ביום בר המצוה שלו".

עליזה דמיינה בעיני רוחה את התמונה המקורית והחלה לטפס פנימה מעל הקרשים במטרה לסחוב את הסולם. "נראה לי שאני אצטרך קצת עזר..." באותו רגע פגע הסולם באחד הפיגומים עליו היתה מונחת ערימת לבנים ואלה החלו צונחים על עליזה שאיבדה את הכרתה... הדבר הבא שהיא ראתה היה חדר 353 בבית החולים לילדים.